

acesta fiind înlocuit cu o păpușă numai atunci când, dintr-un motiv sau altul, un copil real nu putea fi recrutat pentru săvârșirea ritualului. Să înțelegem de-aici că, la origini, acest ritual va fi fost unul sacrificial? ...

*

Studiul de etnografie și folclor al lui Ion Cherciu despre Țara Vrancei, împlinit în această admirabilă trilogie, se înscrie între studiile deja clasice – nu numai de etnografie a Țării Vrancei, ci de etnografie românească. El se adaugă unor contribuții precum *Documente putnene*, 2 vol. (Aurel V. Sava), *Vrancea. Geografie fizică și umană* (N. Al. Rădulescu), *Ținutul Vrancei*, I-IV (Ion Diaconu), *Nerej, un village d'une région archaïque* (coord. H. H. Stahl) etc.

Toate cele trei volume conțin informații pe cât de bogate și de spectaculoase pe-atât de importante și utile, rândurile noastre de prezentare, mult prea sumare, îndeplinind doar menirea unei invitații la lectură și, mai ales pentru specialiștii în științele social-umane, a unei semnalări de a include aceste volume în raza interesului lor științific. Deopotrivă lectorul iubitor de frumos românesc cât și cercetătorul dornic de autenticitate științifică își vor vedea împlinite așteptările de o iconografie cu valoare de tezaur și de un limbaj pe cât de expresiv pe atât de riguros. În plus, calitățile grafice deosebite (coperti „tari”, hârtie cretată, fotografii-color) rotunjesc o reușită editorială la altitudinea excelenței.

Nu în ultimul rând, prin aceste scrieri ale sale, autorul face dovada unei subtile afinități cu firea țăranilor din Țara Vrancei, întâmpinând cu discretă simpatie creștinismul lor cosmic, de autentică pecete românească.

Florina Bulzan, Gheorghii Geană

Alain Minc, *Epîtres à nos nouveaux maîtres*, Paris : Grasset, 2002

După Alain Minc, astăzi există o opoziție covârșitoare între realitatea societății franceze și ceea ce gândesc, de pildă, politicienii

despre conceptul de societate. Pentru a demonstra această opoziție, Minc consideră că este necesar a se face referiri detaliate la tema structurii sociale și a compoziției societății franceze dintr-o perspectivă europeană și globală, pentru ca în același timp să admită că astăzi grupurile de lobby și minoritare au devenit singura forță conducătoare reală a societății franceze.

Scriitor, eseist influent și puternic mediatizat, cu un spirit liberal accentuat, autor al unui număr foarte mare de lucrări, Alain Minc este mai ales autorul cărții de interes sociologic intitulată *Epistole către noii noștri conducători* (2002), carte care a generat numeroase controverse în rândul cititorilor din întreaga lume și care abordează opoziția tocmai menționată. Dintre lucrările lui Alain Minc³¹ menționăm – *Le Nouveau Moyen Âge* (1994), *La mondialisation heureuse* (1997) www.capitalisme.fr (2000), *Epîtres à nos nouveaux maîtres* (2002), *Les Prophètes du bonheur : une histoire personnelle de la pensée économique*, (2004), *Ce monde qui vient* (2004) și cele mai recente *Le Crépuscule des petits dieux*, (2005) și *Une sorte de diable : les vies de John Maynard Keynes*, (2007)

Cartea *Epîtres à nos nouveaux maîtres* („Epistole către noii noștri conducători”) prezintă, analizează, compară și critică în același timp clasa mijlocie, clasă conducătoare care ar include în Franța, după cum putem observa și din titlurile celor zece capitole, și grupurile de lobby, feministele, homosexualii, comunitariștii, ONG-urile, antiglobaliștii sau antiamericanii.

Print-o abordare eseistică și polemică, pe care o remarcăm încă din primele rânduri ale cărții, Alain Minc face o descriere a Franței de astăzi, o Franță ce ar fi dominată de minorități conducătoare, de un puternic spirit antiamerican și de politicieni „ale căror ton și vocabular seamănă cu demagogia din anii '30 ...”. Vigoarea și dinamica stilului său par că încearcă să ne trișeze simțurile, ademenindu-ne să credem că autorul intră într-o polemică cu aceste grupuri minoritare. În realitate, scopul principal al lui Alain Minc este de a le găsi minorităților un sens și de a încerca să intre în dialog cu ele. Prin

stilul său extrem de critic la adresa „majorității” conducătoare, reprezentată de clasa mijlocie, autorul intră într-un joc unde ajunge să ridice și să răstoarne argumentele minorităților, însă nepoziționându-se de nici o parte a baricadei.

Asemeni lui Minc, Jacques Attali, un foarte cunoscut eseist și scriitor francez, critică în multe articole și cărți Franța, întrucât aceasta s-ar afla în momentul de față înscrisă pe o direcție greșită și ar fi pe cale să-și piardă „puterea spirituală”. Ca și Minc, Attali pune accentul pe grupurile minoritare din Franța și în numeroase articole își pune problema cum sunt tratate aceste grupuri în interiorul societății, însă fără a se arăta tot atât de optimist ca Minc. Comunitarismul reprezintă pentru el o amenințare pentru Franța. Semnalmentele comunitarismului ar fi: „o lege a parității politice acordată pe sexe, un colectiv de asociații care reclamă punerea în aplicare a cotelor pe origine etnică etc.” (Attali, 2000). Franța se află într-o direcție greșită pentru că face discriminări legate de etnie, pe când „un cetățean trebuie să fie caracterizat după viitorul său și nu după origine” (Attali, 2000). În cele din urmă, ajunge la concluzia că prin comunitarism se va ajunge la un răspuns greșit la întrebarea: „Cum putem evita ca inegalitatea dintre clasele sociale să nu se transforme în inegalitate între grupurile etnice?” Lipsa de respect în Franța față de grupurile etnice este foarte frecventă, mai ales datorită faptului că „o foarte mare parte a legilor și decretelor cadrului legal nu sunt puse în vigoare și mai mult de jumătate dintre acestea ar putea fi sancționate pe motiv de lipsă de respect” (Attali, 2000). Este vorba mai ales de minoritățile etnice ale căror drepturi sunt încălcate de legile impuse de majoritate.

Spre deosebire de Minc, Attali are o altă viziune asupra minorităților din Franța, el nu le consideră conducătoare pentru că discursul majorității încă este cel care se impune și se afirmă.

Revenind la *Épîtres à nos nouveaux maîtres*, motivul central al acestei cărți ajunge să fie argumentul conform căruia clasa mijlocie, grupurile de lobby și minoritățile devin

dominante în societatea franceză întrucât ideologia acestora a devenit dominantă. Odată cu aceasta autorul consideră că putem vorbi despre noii conducători ai lumii. Puterea se va muta astfel de la clasa majoritară a *rău-gânditorilor* (les mal-pensants) spre grupurile minoritare, primii ajungând într-un sfârșit să abdice în fața clasei mijlocii mai cuprinzătoare și inclusive. Astăzi minoritățile vorbesc despre un „noi” super-inclusiv, căci „noi, iluzorii dominatori de ieri, am devenit dominații de astăzi”. Clasa mijlocie, clasa care deține astăzi puterea materială, domină nu numai întreaga societate, ci și puterea spirituală, dar într-un mod substitutiv.

În analiza structurii sociale a societății franceze, Minc pornește de la premisa că această clasă mijlocie a devenit „apanajul rău-gânditorilor”. Rău-gânditorii ar fi astfel acei „noi” toți, cei care chiar nu gândesc, cei care nu au o ideologie proprie și care încearcă să o împrumute fără rușine pe a altora. În viziunea autorului, termenul de „noi” este folosit cu două înțelesuri, primul include „elita rușinată” de spiritul liberal și al doilea pro-europenii, care ar corespunde clasei mijlocii extinse. Aceasta din urmă a avut răgazul de a se dezvolta din punct de vedere economic pentru că s-a dezvoltat „în ritmul creșterii economice”. Odată cu această creștere, clasa mijlocie și-a fabricat instrumentele intelectuale ale dominației sale ideologice. Statul „tată al clasei mijlocii” și opinia publică au fost cei care au asigurat coeziunea clasei mijlocii și, într-un final, dominația sa. Minc remarcă faptul că structurile de clasă, dar și ierarhiile sociale au devenit mai imobile și oferă o mai mare inegalitate de șanse și condiții de viață. A avut loc o „împingere subită a individualismului” care s-a realizat odată cu apariția la cele două extreme ale spectrului social a minorităților de o parte și a valorilor comune de cealaltă parte. Aici intervine întrebarea autorului: „mai putem face parte din partea de sus sau din cea de jos în cadrul aceleiași clase?” Ca urmare a apariției subite a ceea ce se numește procesul individualizării, probabil că răspunsul va fi că nu se mai poate, mai ales că există

posibilitatea ca și reprezentarea claselor sociale să nu mai fie una corectă.

Primul capitol este dedicat în întregime „rău-gânditorilor” care au devenit „soldați ai clasei mijlocii”. „Noi”, electronii opiniei publice, apreciază Minc, suntem cei care „facem față unui sistem de valori” și care „împărțim angajamente fugitive”. „Noi”, clasa rău-gânditorilor, „dăm curs liber emoțiilor noastre și ne limităm impulsurilor de moment”. Alain Minc invită „rău-gânditorii” la o reflecție mai profundă asupra condițiilor lor și ca o clasă majoritară îi invită să se interogheze asupra pozitivității lor : „noi suntem incapabili să gândim într-o manieră pozitivă” căci am abdicat de două ori „odată în fața grupurilor dominante și odată în fața ideilor pe care acestea le vehiculează”. Comunitatea va ieși victorioasă în fața societății devenind astfel un obiect în fața căruia ne închinăm. Vorbim aici despre consecințele „erupției identităților etnice ori sexuale în spațiul public”, care au făcut ca această clasă mijlocie să se sfărâme într-o multitudine de grupe, subgrupe, minorități sau ONG-uri. Noii învățători și conducători vor deveni toate ideologiile acestor minorități sau ONG-uri care pretind că domină.

Clasa majoritară a devenit rău-gânditoare în primul rând pentru că a acceptat încă de la bun început totul din partea noilor stăpâni, iar în al doilea rând din cauza lipsei unei ideologii dominante cu care s-ar putea identifica.

Mai departe, în cazul feministelor și homosexualilor, se poate spune că au o influență vizibilă care determină ceea ce consideră autorul „corect din punct de vedere politic” („le politiquement correct”). Victoria feministelor este mai mult decât legitimă și strălucitoare numai dacă ne uităm în marile școli și universități unde femeile monopolizează mențiunile și primele poziții, sau în firme și magistraturi, unde femeile sunt majoritare. Minc afirmă : „să fii femeie nu este nimic, nici esență, nici destin, însă, pentru majoritatea femeilor, acest nimic înseamnă totul”. Regulile după care se ghida societatea s-au schimbat, mentalitățile s-au modificat, dinamica emancipării femeilor coincide mai ales cu intrarea în forță pe piața forței de muncă,

dar și cu rezultatele bune la învățătură. Diferența dintre sexe nu ne-a luat prin surprindere, căci „odată ce am acceptat maniera prin care se derulează filmul la care asistăm astăzi, odată ce am acceptat diferența cardinală, celelalte diferențe sunt legitime”. „Paritatea reprezintă maniera de a lăsa natura să dicteze dreptul, maniera de a da sens existenței sexuale”. Minc este de părere că acest drept absolut este și cel care legitimează dorința femeilor de a avea un afront direct cu bărbații, iar dacă acest lucru se va împlini, atunci putem vorbi și despre existența „elitelor feminine”.

Minoritatea homosexualilor este într-o permanentă căutare a unei identități care să o definească și care să-i ofere un anumit mod de viață, asemenea tuturor celorlalte minorități. Problematika lor apare atunci când vor începe să ceară „drepturi extreme”, dreptul la căsătorie, adopție sau inseminare. Pe de cealaltă parte, se află dreptul la diferență, care oferă posibilitatea homosexualilor să se constituie într-o clasă mijlocie din ce în ce mai liberală.

În cazul organizațiilor non-guvernamentale lucrurile stau puțin diferit, Alain Minc nu se referă la ele ca organizații în sine, ci critică într-un mod constructiv persoanele care fac parte din ONG-uri, numindu-le „antreprenori”. Aceștia din urmă sunt apărătorii drepturilor omului, ale drepturilor individuale, colective sau sociale. Ei pun în discuție adevăratele probleme, formulează întrebările și găsesc și soluții și răspunsuri la ele. Antreprenorii vor impune mereu primii pași spre rezolvarea problemelor, Minc îi caracterizează ca „persoane inovative, dinamice, gata să consacre energia lor spre constituirea unor asemenea organizații”. Indivizii din ONG-uri sunt astfel : „profesioniști, idealisti, revoluționari în materie de noi lupte”. Ei au contribuit la „aparitia conceptului de guvernare” și au devenit stăpâni în arta de a amenința politicienii. În acest caz, se poate spune că Minc vorbește despre o elită conducătoare a antreprenorilor ? Sau poate despre o guvernare „din umbră” a societății civile ? Putem prospecta acest lucru atât timp cât Alain Minc se rezumă a numi partidele politice „organizații anemice în care militanții au

mereu un mandat electoral”. De remarcat este aici critica pe care autorul o aduce partidelor politice franceze și implicit elitelor politice pe care le numește „egoiste, incapabile, profitoare și corupte”. Atunci când discută despre (neo)populism, acuză elitele politice că „își urmăresc numai propriul interes, că sunt surzi, narcisiști și ruși de realitate”.

Întreaga clasă politică a fost pervertită de către populism, iar meseria de politician se devalorizează, semănând cu „rentierii de altădată cu propria lor piramidă”. Pe lângă partidele politice, Minc păstrează un ton critic și în ceea ce privește sindicatele, ai căror membri, la fel ca politicienii, sunt „detectors ai unor poziții instituționale”, cu alte cuvinte nimic nu este gândit spre binele societății, indivizii nu pot trece dincolo de urmărirea interesului propriu. Însă, grație ONG-urilor, s-ar fi reușit să se realizeze ceea ce înseamnă altruismul și morală.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au reprezentat o manifestare a unei revolte născute din inegalitățile a ceea ce numim astăzi globalizare. Globalizarea, după Minc, ar fi organizată de o mână conducătoare a unei minorități. Chiar evenimentele din 11 septembrie au fost organizate de o minoritate etnică și atunci se poate spune că discursul lui Minc nu pare a fi hazardat. Teroarea este un mijloc prin care o minoritate poate conduce sau se poate arăta mai puternică decât cea majoritară. Când se referă la evenimente de factura celor din 11 septembrie, autorul se referă la manifestațiile antiglobalizare (anti-mondializare), care sunt realizate în special de organizațiile de stânga sau extremă stânga. Discursul antiglobalizant al autorului merge până la ideea renegării științei, numind-o inutilă sau periculoasă, aducând în centrul atenției exemplul culturilor agricole distruse cu „metodă” sau al produselor agricole modificate genetic.

Un alt aspect important al capitolelor dedicate noilor conducători este reprezentat de fenomenul antiamericanismului. Sociologul Richard Senett spunea despre antiamericanism că înseamnă „a disprețui americanii mai mult decât aceștia merită”. Critica nu trece dincolo de limitele disprețului, însă Minc preferă a se situa puțin deasupra situației,

afirmând că un democrat nu va fi niciodată anti-American. Pentru Minc, ideea de democrație este asociată cu americanismul, căci odată ce se spune da Europei trebuie să se spună da și Americii! Francezii care sunt proamericani sunt și cei care sunt deschiși globalizării, 41% dintre ei se declarau ca fiind simpatizanți, pe când 50% se declarau neutri.

În final, Alain Minc, adresează o întrebare „rău-gânditorilor”, celor care au fost „ipotețic bine-gânditori” (les bien-pensants) și anume dacă o să poată vreodată să scape din servitudinea intelectuală a clasei de mijloc. Răspunsul însă nu e ușor și până într-un anumit punct aceasta rămâne o întrebare retorică. De când clasa majoritară s-a transformat într-o clasă „rău-gânditoare”, cutia Pandorei s-a deschis, iar din aceasta „au ieșit noi conformisme”. Șansa de a recăpăta „autonomia ideologică” dominantă a rău-gânditorilor ar fi tot mai mică, însă autorul preferă să se folosească de o altă alternativă – „Conducătorii de astăzi nu vor fi și cei de mâine”. Minc încearcă spre finalul cărții să se situeze undeva între cele două clase, pe de o parte încurajând inițiativele noii clase mijlocii, iar pe de cealaltă parte apărând interesele clasei majoritare „rău-gânditoare”. Întrucât clasa majoritară se află în postura în care ea nu mai poate să obțină o proprie părere, autorul se întreabă „care sunt alegerile „noatre” (ale clasei majoritare n.n.) ? Să ne supunem în fața conformismelor noastre sau să încercăm să ne negociem autonomia ideologică? Ca răspuns nu ne rămâne decât o utopie : să reinventăm o nouă viziune asupra lumii pe care noi să o putem opune noii clase mijlocii”.

Cartea lui Alain Minc este ilustrativă în mare parte pentru societatea franceză contemporană cu problemele și ideologiile ei. Totuși, ea demonstrează necesitatea unor înnoiri în analiza socială, dar și în sistemele de guvernare care sunt încă dominante în cele mai multe țări europene. Ca atare, lectura integrală nu poate fi decât benefică.

Bibliografie

Attali, Jacques. (2000). *La France entre deux morts* : 25 mai.

Delia Bădoi